TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

LAUSUNTO
THL 1748/4.00.02/2018

Heli Kuusipalo

10.10.2018

Eduskunnan kunta- ja terveysjaosto

Kunta- ja terveysjaoston kuulemistilaisuus 11.10.2018

Lausuntopyyntönne 1.10.2018, HE 123/2018 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Hallitus ehdottaa talousarvioesityksen sivulla 769 (861) kohdassa *50. Terveyden edistäminen* (siirtomääräraha 3 v) momentille myönnettäväksi 2 200 000 euroa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta on pyydetty asiantuntijalausuntoa teemalla Terveyden edistäminen; toimenpiteet ja resurssointi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Terveyden edistämisen määrärahaa on vähennetty vuosittain sitten vuoden 2013, jolloin määräraha oli 3,78 miljoonaa euroa. THL:n näkemyksen mukaan ehdotettua määrärahaa tulisi korottaa ainakin edellä mainitulle vuoden 2013 tasolle. Määrärahan tason nostaminen on tällä hetkellä erityisen perusteltua, sillä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö on sote- ja maakuntauudistuksen myötä murroksessa. Vastuu terveyden edistämisen toimista tulevien uudistusten myötä jakaantuu kunnille, maakunnille ja kolmannelle sektorille. Tarvittavien toimien kehittäminen ja osaamisen vahvistaminen tulisi aloittaa viipymättä. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen on kustannustehokasta ja vaatii monialaisia ohjauskeinoja, mutta myös tarvittavien resurssien kohdentamista työhön niin kunta-, maakunta kuin valtiontasolla. Lisäksi on varmistettava, että kaikilla hallinnon tasoilla on käytettävissään luotettavaa ajanatasaista tietoa alueen väestön terveydestä ja terveyteen vaikuttavista tekijöistä.

Vaikuttavia terveyden edistämistoimia kehitetään ja toteutetaan kuntien, järjestöjen, koulutusorganisaatioiden ja tutkimuslaitosten yhteistyönä nojaten eri väestöryhmien elintavoista saatavaan tutkimustietoon ja terveyden indikaattoreihin. Kunnissa on tähän saakka ollut kehittämistyössä ja toimenpiteiden jalkauttamisessa käytössään oman kunnan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten osaaminen, tuki ja resurssi. Suunnitteilla olevien maakunta- ja sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen uudistusten myötä tilanne muuttuu merkittävästi. Valtakunnallisesti tähän muutokseen pitäisi pystyä varautumaan mm. turvaamalla muuutosvaiheeseen riittävästi kehittämisresurssia, jolla voidaan turvata terveyden edistämistyön jatkuva kehittäminen. Myös eri sektoreilla työskentelevien ammattilaisten terveyden edistämisen osaamisen vahvistamiseen kaivattaisiin resursointia.

Tehokkaimmat terveyden edistämistoimet tapahtuvat eri sektoreiden välisenä yhteistyönä. Terveyserojen kaventamisen on kansainvälisesti osoitettu olevan kustannustehokkainta heikoimmassa asemassa oleviin kohdistetuilla politiikkatoimilla painottaen ennen kaikkea lapsia ja nuoria. Terveyserojen kaventaminen ei ole mahdollista vain yksilöiden vastuunottoa parantamalla. Terveyssektorin lisäksi väestön terveyttä voidaan edistää esimerkiksi koulutuspolitiikalla ja yhteiskuntasuunnittelulla. Terveysvaikutukset tulisi arvioida ja huomioida kaikessa päätöksen teossa.

THL painottaa, että on tärkeätä huomioida alkoholipolitiikan merkitys terveyden edistämisessä, sillä alkoholipolitiikan sosiaalinen jalanjälki on merkittävä ja ulottuu yli sukupolvien. Alkoholi on merkittävä sairastavuuden ja kuolleisuuden aiheuttaja. Alkoholin aiheuttaman ennenaikaisen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos • Institutet för hälsa och välfärd • National Institute for Health and Welfare
Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki, puh/tel +358 29 524 6000

kuolleisuuden takia menetettyjen elinvuosien määrä on Suomessa miehillä 7-kertainen ja naisilla 5-kertainen Ruotsiin verratuna. Alkoholin hinnalla ja saatavuudella on merkitystä alkoholinkäyttöön ja käytön aloittamiseen nuorilla.

Alkoholi- ja tupakkapolitiikan ohella vero- ja hintapoliittisia keinoja on mahdollista käyttää myös ravitsemuserojen kaventamiseen etenkin sokeripitoisten tuotteiden ja virvoitusjuomien suhteen tai kehittämällä terveysperustaista verotusta ruokavalion kokonaisuutta painottaen. Väestön lihominen on merittävä terveysongelma, johon voidaan puuttua monilla ohjauskeinoilla, mukaan lukien verotus ja hintapolitiikka.

Mielenterveyttä voi ja tulee edistää, sillä mielenterveys ei ole vain mielen sairauksien puuttumista, vaan se on joustavuutta, hyviä vuorovaikutustaitoja, elämänhallintaa, myönteistä itsetuntoa, elinvoimaisuutta sekä henkistä ja fyysistä vastustuskykyä. Väestön hyvä mielenterveys lisää yhteiskunnan tuottavuutta sekä lisää elämänlaatua ja hyvinvointia, kun taas mielenterveyden häiriöt ovat voimakkaimmin elämänlaatua heikentävien sairauksien joukossa. Mielenterveyden häiriöistä aiheutuu myös huomattavia kustannuksia yhteiskunnalle. Sairastuneet elävät usein muita lyhyemmän elämän, ja sairastamiseen liittyy eläköitymistä sekä pitkäaikaista työkyvyttömyyttä. Erityisesti masennus on noussut keskeiseksi alentuneen työ- ja toimintakyvyn syyksi. Mielenterveyden häiriöiden ja päihdeongelmien samanaikainen esiintyminen on selvästi lisääntynyt.

Edelleen, terveyden edistämistoimia tulee kohdistaa räätälöidyillä toimilla maahanmuuttajien kotoutumiseen, mikä on tärkeää yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämisessä. Kotouttamistyötä kehitetään ja edistetään monialaisena yhteistyönä maahanmuuttaja- ja kansalaisjärjestöjen, elinkeinoelämän ja työmarkkinajärjestöjen, uskonnollisten yhteisöjen, oppilaitosten sekä muiden toimijoiden kanssa.

Yhteenvetona THL toteaa seuraavaa:

Terve ja hyvinvoiva väestö on yhteiskunnan keskeinen voimavara, joka edesauttaa myös taloudellista kasvua. Monialainen terveyden edistäminen on kustannusvaikuttava keino lisätä väestön hyvinvointia ja yhteiskunnan taloudellista kestävyyttä. Hyvä terveys rakentuu kaikkien yhteiskunnan sektoreiden toiminnalle ja terveysvaikutukset tulee arvioida ja huomioida kaikissa politiikoissa. Terveyden edistämisen määräraha tukee terveyden edistämisen kehittämistä, koordinointia ja hyvien käytäntöjen jalkauttamista yhteiskunnan eri tasoilla. Terveyden edistämisen toimien tulee perustua luotettavaan tutkimukseen ja ajantasaiseen tietoon.

Ylijohtaja,
pääjohtajan sijainen

Marina Erhola

Tutkimusprofessori,
osaston johtajan sijainen

Jaana Suvisaari